

УДК 37.048

FEATURES OF EFFECT OF SOCIAL AND ECONOMIC FACTORS ON PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF YOUNG PEOPLE

V. Kavetsky

Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Education

Y. Bilan

National University of Food Technologies

Key words:

*Professional self-determination
Social and professional reference points
Motivational basis for career choices
Factors influencing specialty choices*

Article history:

Received 08.08.2015
Received in revised form 02.09.2015
Accepted 23.09.2015

Corresponding author:

Y. Bilan
E-mail:
npnuft@ukr.net

ABSTRACT

The article considers the issues connected with preparing young people for professional self-determination. The authors analyzed changes in social and professional reference points of school graduates. It was revealed that social and economic realities of Ukraine significantly influence life philosophy of young people and result in increasing anxiety and insecurity. It is stated that the emphasize should be made on strengthening the vocational guidance and pre-profile training. The internal and external factors influencing the choice of profession by the optants were determined. The analysis of the motives of profession choice was conducted and their influence was specified.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ

В.Є. Кавецький

Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти

Ю.В. Білан

Національний університет харчових технологій

У статті проаналізовано динаміку змін соціально-професійних орієнтирів випускників загальноосвітніх шкіл. Зазначено, що сучасні соціально-економічні реалії України суттєво впливають на життєві позиції молоді, породжуючи тривогу і невпевненість у завтрашньому дні. Для вирішення проблеми запропоновано звернути увагу на посилення професійної орієнтації та допро-

фільної підготовки. Визначено внутрішні та зовнішні чинники впливу на вибір професії оптантами. Здійснено аналіз мотивів вибору професії та охарактеризовано їх вплив.

Ключові слова: професійне самовизначення, соціально-професійні орієнтири, мотиваційна основа вибору професії, чинники впливу на вибір фаху.

Постановка проблеми. Важливою складовою належного розвитку економіки країни є ефективна підготовка трудових ресурсів. Формування майбутнього фахівця починається з адекватного професійного самовизначення молодих людей, яке повинні забезпечити відповідні соціальні інституції: сім'я, загальноосвітні навчальні заклади, соціальні служби для молоді, громадські організації тощо. В Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. наголошується на необхідності створення умов для посилення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів і здібностей. Важливо сформувати в учнів активну життєву позицію, необхідні компетентності щодо побудови професійної кар'єри.

На вибір професії оптантами впливають як внутрішні, так й зовнішні чинники, зокрема, до останніх належать соціально-економічне становище в країні, вплив НТП, стан справ на ринку праці тощо [6, 7]. Сучасні суспільно-політичні реалії України суттєво впливають на життєві позиції юних громадян, породжуючи тривогу і невпевненість у завтрашньому дні, тому при проведенні професійної орієнтації важливо враховувати вплив макросередовища на професійне самовизначення школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної орієнтації і психологічного супроводу професійного самовизначення особистості досліджували Є. Борисова, Е. Зеєр, Є. Клімов, М. Пряхніков, М. Тищенко, Б. Федоришин, С. Чистякова та ін. Соціально-економічні передумови професійного самовизначення молоді аналізували В. Єндальцев, Г. Коряков, І. Назімов, В. Савченко, М. Тітма, Г. Чередніченко, В. Шубкін, В. Ядов.

Т. Єфімова дослідила чинники забезпечення готовності школярів підліткового віку до професійного самовизначення, О. Джура окреслив роль освіти в системі факторів вибору фаху учнями, В. Рибалко розглянула специфіку розвитку профорієнтаційної діяльності в умовах сучасного ринку праці. Водночас залишається недостатньо розкритим питання врахування впливу соціально-економічних чинників на професійне самовизначення школярів на сучасному етапі розвитку країни.

Мета статті. Визначити особливості впливу соціально-економічних чинників на професійне самовизначення молоді та проаналізувати тенденції формування і розвитку соціально-професійних орієнтирів молоді, що впливають на процес вибору напрямку професійної діяльності особистістю.

Виклад основного матеріалу. Ряд авторів (В. Поляков, С. Чистякова, С. Волошин та ін.) професійне самовизначення розуміють як процес форму-

вання особистістю свого ставлення до професійно-трудового середовища і спосіб самореалізації, складову частину цілісного життєвого утвердження. Цей довготривалий процес узгодження внутрішньоособистісних і соціально-професійних потреб не закінчується професійною підготовкою до обраної спеціальності, а триває протягом в'язого життєвого і трудового шляху [4]. У «Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається» професійну орієнтацію визначено як комплексну науково обґрунтовану систему форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному, свідомому професійному виборі та в трудовому становленні [1].

Є. Клімов, розглядаючи професійне самовизначення, зазначає, що кожний окремих, навіть незначний, вибір на життєвому шляху, є обов'язковим, тобто певним ланцюгом кроків, що взаємодоповнюють один одного. Він починається з більш або менш розгорнутого орієнтування в обстановці, далі може йти обробка й оцінка можливих варіантів подальшої дії та її наслідків, більш або менш виявлена боротьба прагнень і, нарешті, формування того чи іншого рішення. Роблячи послідовні вибори, людина не звужує свої можливості, втрачаючи не обрані варіанти, а навпаки, відкриває для себе новий світ, розширює свій вибір [2]. Отже, в основі професійного самовизначення лежить прийняття рішень особистістю стосовно процесу професіоналізації і подальша їхня реалізація. На цей процес прямо чи опосередковано впливають певні фактори. До факторів макрорівня відносять соціальну структуру суспільства, механізми соціальної стратифікації в суспільстві та роль у цих механізмах освіти; до факторів мікрорівня — соціальне становище і освіту батьків, расову й етнічну приналежність, успішність навчання в школі.

Є. Клімов вказує на необхідність зважати при підготовці оптантів до вибору напряму професійної діяльності на такі чинники:

1. Позиція старших членів сім'ї або осіб, які їх замінюють.
2. Позиція однолітків, подруг, товаришів, «значущих інших» з кола позасімейного спілкування.
3. Позиція (щодо даного учня) вчителів, вихователів, класного керівника, практичного психолога.
4. Сформовані до даного моменту особисті професійні плани оптанта (включаючи і випадок їх повної відсутності)
5. Здібності, вміння, досягнутий рівень розвитку учня як суб'єкта діяльності.
6. Рівень домагань учня на суспільне визнання.
7. Інформованість щодо питань, пов'язаних з вибором професії.
8. Схильності до тих чи інших видів діяльності [3].

Отже, при підготовці учнівської молоді до професійного самовизначення слід враховувати конкретні професійні інтереси, плани особистості і ті чинники, які в тій чи іншій мірі впливають на їхнє формування. З цією метою було досліджено соціально-професійні орієнтири випускників шкіл Тернопільської області у 1999, 2002, 2005, 2008, 2011, 2014 роках, що дозволило проаналізувати основні тенденції їхнього розвитку з урахуванням соціально-економічних змін в країні. Загальна кількість опитаних респондентів — 3068.

Насамперед проаналізуємо вибрані школярами професії. Найчастіше випускники шкіл бачать у майбутньому себе лікарями, юристами, вчителями, економістами і програмістами. Однак по кожному із цих професійних напрямів зафіксовано різні низхідні і висхідні тенденції відповідно до року дослідження позицій оптантів. Перше місце у 1999 р. посідав фах юриста. Юридична сфера залишалася серед найпопулярніших, однак у відсотковому співвідношенні частка зменшувалася: у 2002 р. та 2005 р. вона перемістилася на третю позицію, у 2008 р. знову вийшла на перше місце, поділяючи його з менеджерами, лікарями і вчителями. У 2011 р. спостерігалася аналогічна тенденція, у 2014 р. зафіксовано дещо меншу кількість бажаючих опанувати фах правника — 6,5 %. Загалом за обстежуваний період ця професія втратила 8 пунктів: з 14,7 % до 6,5 %. Однією з важливих причин такої тенденції є перенасичення регіонального ринку праці відповідними спеціалістами і, відповідно, невисоким шансом знайти роботу за спеціальністю.

Кількість школярів, які бажали опанувати професію банкіра до 2008 р. невпинно зростала: з 2,7 % в 1999 р. до 7,4 % в 2008 році. Однак після економічної кризи 2008 — 2009 рр., яка значною мірою позначилася на банківській сфері, відсоток оптантів, які обирали цей напрям професійної діяльності, різко зменшився: в 2011 р. — 0,3 %, у 2014 р. — 1,8 %;

У професії економіста пік популярності припадав на 2002 р. і 2005 р. (відповідно 13,3 % і 12,8 %), у 2008—2011 рр. спостерігався певний спад — до 6,7 % і 6,8 % відповідно. У 2014 р. зафіксовано невелике збільшення — до 7,7 %. Бухгалтери займають стабільні позиції — 7—9 місцях (від 2,15 у 2002 р. до 0,6 % у 2014 р.);

До 2008 р. спостерігалася позитивна динаміка щодо популярності серед випускників шкіл професії менеджера (від 2 % в 1999 р. до 8,9 % в 2008 р.). Однак перенасичення ринку праці відповідними дипломованими спеціалістами зумовило значне зменшення бажаючих займати такі посади — до 3,5 % у 2014 році. Серед обраних перше місце у випускників усіх досліджуваних років займали лікарі (8,9 %—13,6 %). Стабільні чільні позиції, за винятком 2005 р., посідають програмісти (7,3 %—8,1 %). Цікава ситуація з учителями: з середніх позицій у 1999 р. і 2002 р. (3,5 %—4,7 %) їхня популярність значно зросла у наступних роках (до 8,9 % — 12,8 %). Основна причина — прихід після помаранчевих подій у 2005 р. нової влади, яка декларувала значне підвищення зарплати в бюджетній сфері, зокрема і серед педагогів. Однак у 2014 р. зафіксовано зменшення кількості серед випускників шкіл (до 5,9 %), які б планували спробувати себе на освітній ниві. Можливо, це зумовлено заморожуванням заробітних плат працівникам бюджетної сфери, що відбулося внаслідок складної суспільно-політичної ситуації в країні. Згадані зміни в політичному житті країни у 2005 р. спричинили популярність політичної сфери, що зумовило відповідні вибори частини випускників шкіл. У 2008—2014 рр. такої тенденції вже не зафіксовано. З 1999 р. до 2011 р. відбувалося зростання кількості учнів, які бачили себе в ролі міліціонера: з 1,3 % у 1999 р. до 4,4 % у 2011 році. Однак після подій 2013—2014 рр., під час яких представники правоохоронних дискредитували себе, значно зменшилася кількість бажаючих

серед школярів опанувати цей фах — до 1,2 %. Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 р. і 2014 р. випуску — 0,95; 2002 р. і 2014 р. — 0,91; 2005 р. і 2014 р. — 0,87; 2008 р. і 2014 р. — 0,89; 2011 р. і 2014 р. — 0,82.

Випускники шкіл усіх досліджуваних часових відрізків в основному зосереджені на здобуття вищої освіти в закладах III—IV рівнів акредитації, при чому ця тенденція з кожним роком збільшується (від 64 % в 1999 р. до 74,6 % в 2014 р.). Щодо ВНЗ I—II рівнів акредитації, то зафіксоване певне зростання даного показника останніми роками: в 1999 р. — 7,3 %, в 2011 р. — значне зростання до 16,4 %, в 2014 р. — певний спад до 13 %. З 1999 р. до 2011 р. кількість бажаючих здобути професійно-технічну освіту залишалася на рівні 8,2—10,2 %, однак у 2014 р. зафіксоване значне зменшення даного показника до 4,1 %. Цікаво, що з 1999 р. до 2011 р. індивідуально-підприємницькою діяльністю відразу після школи бажало займатися від 3,4 % до 5,9 % учнів, лише в 2002 р. таке бажання виявив кожен десятий випускник (10,1 %). У 2014 р. такий професійний план зафіксовано лише у 1,2 %. За винятком 1999 р., де 14 % учнів не визначилися з вибором навчального закладу, в інші роки частка таких учнів знаходилася у межах 4,3—6,5 %. Цікава ситуація: із типом закладу, за винятком 2005 р., значно швидше визначаються, ніж з конкретною професією: у 1999 р. кількість учнів, що на момент опитування не вирішили, в який заклад вступити і яку професію опанувати, становила, відповідно, 14 % і 20 %, в 2002 р. — 4,9 % і 10,5 %, у 2008 р. — 4,5 і 14 %, у 2011 р. — 19,2 % і 2,6 %. У 2014 р. ці показники майже зрівнялися: 6,5 % і 5,9 % відповідно. Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 р. і 2014 р. випуску — 0,88; 2002 р. і 2014 р. — 0,89; 2005 р. і 2014 р. — 0,89; 2008 р. і 2014 р. — 0,89; 2011 р. і 2014 р. — 0,88.

Щодо мотивів вибору професії, то з 1999 р. по 2005 р. включно провідне місце займав такий чинник, як гідна оплата праці, однак у 2008 р. на перше місце вийшов такий мотив, як відповідність професії інтересам (цікавий зміст праці) і в наступні роки він продовжує перебувати на вершині ієрархії мотивів вибору фаху школярами. В останні роки значно зріс відсоток такого мотиву, як спілкування з людьми: з 12,7 % у 1999 р., 11,2 % у 2002 р. до 16,7 % у 2011 р., 23,6 % у 2014 році. Це пояснюється значним зростанням виборів спеціальностей професійних структур типу «людина-людина», де важливою є комунікативна компетентність працівника. Зафіксовано значні коливання показників такого мотиву, як наявність гідних умов майбутньої праці: від 13,3 % у 2002 р. до 42,7 % у 2005 р., спад до 9,4 % у 2011 р. і знову різке зростання у 2014 р. до 27,1 %. Водночас зафіксовано зменшення показників такого мотиву, як пізнання світу і можливості зробити кар'єру. Цікаво, що у наш прагматичний час так звані широкі соціальні мотиви (допомога іншим людям) були малопомітно представлені у мотиваційній основі вибору професії школярами, однак після Революції Гідності зафіксовано зростання даного показника до 7,7 %. Водночас у 2005 р., 2008 р. було зафіксовано позитивну тенденцію щодо того, що кожен десятий випускник бажав створювати продукт власними руками (11,2 % у 2005 р., 11,8 % у 2008 р.). Однак економічна криза, яка розпочалася у 2008 р. і спричинила різке скорочення промислового виробництва,

зумовила падіння цього показника до 4,6—4,7 % у 2011 р. і 2014 р. відповідно. Щодо інших двох складових відомої формули вибору професії («хочу-можу-треба»), то відповідність професії здібностям назвали від 17,5 % респондентів у 2002 р. і 34,8 % у 2008 році. Значне зростання відбувалося і щодо потреби з точки зору випускників їхньої майбутньої професії: від 2 % у 1999 р. до 45,3 % у 2005 р. і 34 % в 2008 р., однак в наступні роки цей показник знизився до 20,1 % у 2014 році. Однак уявлення школярів щодо потреби професії далеко не завжди відповідають дійсному стану речей як через об'єктивні показники (точні прогнози щодо розвитку ринку праці не можуть скласти навіть фахівці, тим паче в умовах світової економічної кризи), так і через суб'єктивні чинники (наприклад, через необізнаність зі станом ринку праці, про що свідчать вибори так званих «надлишкових» професій — менеджерів, учителів, бухгалтерів тощо). Процеси інтеграції України у світовий простір зумовили зростання такого мотиву, як можливість їздити у відрядження (з 0,7 % у 1999 р. до 10,6 % у 2014 р.). Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 і 2014 років випуску — 0,69; 2002 р. і 2014 р. — 0,77; 2005 р. і 2014 р. — 0,64; 2008 р. і 2014 р. — 0,69; 2011 р. і 2014 р. — 0,69.

Визначальним чинником, що найбільше вплинув на вибір фаху опитаними, є беззаперечно батьки: від 24,5 % у 2002 р. до 37,7 % у 2008 р. і 36 % у 2014 р., лише в 2005 р. більшість учнів зазначили, що вибір ними професії є цілком самостійним. У 2008 р. лише кожен сьомий респондент вказав на відсутність сторонніх впливів на процес професійного самовизначення, у 2014 р. цей показник дещо зріс — до 22,4 %. В інші роки також чимало учнів відповідали, що вони без сторонніх втручань обирали фах (16,3 % до 21,7 %). Стабільне місце серед даних чинників займають представники професії: 14,5 % — 14,7 %, лише дещо зріс цей показник в 2008 р — 18,5 %. Пік впливу друзів, знайомих на вибір фаху опитаними припав на 2002 р. (14,7 %), далі з кожним роком фіксується спадання: 7,1 % у 2011 р. і 3 % у 2014 р. З 2002 р. по 2014 р. кожен десятий респондент не зміг відповісти, що ж зумовило його вибір фаху, тоді як у 1999 р. таких відповідей не було зафіксовано. Водночас у 1999 р. заняття у відповідному гуртку для окремих учнів було визначальним чинником для вибору фаху, в інші роки таке явище не було зафіксовано. Такі чинники, як заняття в школі, відповідні фахівці останніми роками дещо збільшили свій вплив на вибір фаху, однак він залишався досить незначним (в межах 3,7 %—5,7 %). Зафіксовано незначний вплив педагогічних працівників ЗОШ на вибір професії школярами, який коливається в межах 1,4—5,1 %. Дещо вищим цей показник був у 2011 році. У 2014 р. він опустився до показника 2,4 %. Спостерігається тенденція до збільшення впливу ЗМІ на процес професійного самовизначення школярів: з 4,7 % у 1999 р. до 8,3 % у 2011 р. і 12,4 % у 2014 році. Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 і 2014 років випуску — 0,85; 2002 р. і 2014 р. — 0,78; 2005 р. і 2014 р. — 0,79; 2008 р. і 2014 р. — 0,76; 2011 р. і 2014 р. — 0,73.

Цікаво проаналізувати позиції випускників шкіл щодо форми власності установи, організації, підприємства, на якому вони планують працювати.

Якщо у 1999 р. лише 6 % випускників шкіл планували працювати у державному секторі економіки, то в 2014 р. таких уже 28,3 %. Водночас у 2014 р. лише кожен шостий випускник орієнтується на підприємство, яке є власністю іноземної фірми, в 1999 р. таких було 30 %. В інші роки цей показник знаходився в межах 22,1—24,4 %. Займатися індивідуальною підприємницькою діяльністю планує кожен п'ятий-шостий випускник школи (від 15,9 % у 2011 р. до 19,5 % у 2014 р.). Лише у 2005 р. 37,6 % респондентів планували розпочати свій власний бізнес. Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 і 2014 років випуску — 0,2; 2002 р. і 2014 р. — 0,45; 2005 р. і 2014 р. — 0,55; 2008 р. і 2014 р. — 0,45; 2011 р. і 2014 р. — 0,45.

Певним чином більший інтерес до державного сектору економіки пов'язаний і з напрямками пошуку майбутнього місця праці: якщо в 1999 р. лише 5,3 % школярів планували звернутися за допомогою до центру зайнятості населення, то в 2014 р. таких уже 23 %. У всі досліджувані періоди на першому місці серед засобів пошуку роботи є допомога батьків, однак їхня вага з роками зменшується: з 53,3 % у 1999 р. до 35,4 % у 2014 році. Також спостерігається тенденція до збільшення кількості оптантів, які розраховують на власні сили при працевлаштуванні: з 9,3 % у 1999 р. до 28,8 % і 29,5 % відповідно у 2011 р. і 2014 році. Коефіцієнти рангової кореляції між відповідями школярів 1999 і 2014 років випуску — 0,90; 2002 р. і 2014 р. — 0,80; 2005 р. і 2014 р. — 0,70; 2008 р. і 2014 р. — 0,90; 2011 р. і 2014 р. — 0,90.

Аналіз соціально-професійних орієнтирів сучасних школярів дає змогу стверджувати, що: найпопулярнішими професіями серед випускників шкіл є спеціальності юридичної, медичної й економічної сфер. Однак в останні роки зафіксовано тенденцію до зменшення кількості оптантів, які бажають опанувати ці професії. Можливо це викликано певним «перевиробництвом» відповідних спеціалістів, тому страх перед можливим безробіттям стримує оптантів.

Виявлено значний вплив суспільно-політичних подій на професійне самовизначення школярів:

- відповідно до розгортання політичної ситуації в країні фіксуються тенденції до збільшення чи зменшення зацікавлення посадами президента, депутата Верховної Ради тощо;

- у 2014 р. зафіксовано значний спад інтересу до роботи в правоохоронних органах у зв'язку з дескредитацією їхніх окремих підрозділів під час Революції Гідності;

- у зв'язку із загрозою державній цілісності країни спостерігається зростання популярності і престижності служби в Збройних Силах України.

Виявлено відмінності у тенденціях вибору професії відповідно до статі і досліджуваного часового періоду: в останні роки чимало випускниць починають проявляти зацікавленість професіями модельєра, стиліста, візажиста, косметолога тощо. Серед юнаків зафіксовано зростання інтересу до фаху водія, автомеханіка, будівельника.

Вища освіта була і залишається пріоритетною метою для переважної більшості старшокласників. Водночас соціально-економічна криза останніх років

суттєво зменшила кількість бажаючих молодих людей одразу після закінчення середньо освітнього навчального закладу зайнятися індивідуально-підприємницькою діяльністю. Однак кількість бажаючих зробити це після закінчення вишу зросла.

До ядра мотиваційної основи вибору професії школярами належать бажання мати високе матеріальне забезпечення, наявність відповідних професійних інтересів, сприятливі умови праці. Для багатьох оптантів важливою є можливість задовольнити комунікативний інтерес у професійній діяльності. Чимало випускників шкіл відзначають потрібність вибраної ними професії, однак в більшості своїй уявлення учнів про стан справ на ринку праці не відповідають реальності. Водночас останні події в суспільно-політичному житті країни спричинили зростання широких соціальних мотивів вибору фаху.

Рекомендації батьків щодо вибору професії школярами залишаються головними чинниками впливу на професійне самовизначення оптантів. Кожен п'ятий випускник вважає свій вибір цілком самостійним. Останніми роками спостерігається зростання впливу ЗМІ, особливо Інтернет-ресурсів на професійне самовизначення школярів, проте впливовість профорієнтаційної діяльності педагогічних працівників залишається незначною або ж непомітною для оптантів.

Суперечливі і важкопрогнозовані тенденції в приватному секторі економіки країни спонукають багатьох випускників шкіл орієнтуватися на невеликий, але стабільний дохід у державному секторі.

Висновки

Врахування викладених теоретичних підходів і результатів досліджень динаміки розвитку соціально-професійних орієнтирів школярів у профорієнтаційній роботі сприятиме підвищенню рівня підготовленості оптантів до свідомого, адекватного професійного самовизначення. Водночас необхідно продовжувати дослідження динаміки формування ставлення учнів до питань, пов'язаних із вибором фаху, щоб максимально ефективно враховувати цей чинник у діяльності з успішної соціалізації молоді.

Література

1. *Збірник* нормативних, інструктивних та методичних матеріалів з питань професійної орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян. — К., 1997. — С. 47.
2. *Климов Е.А.* Психология профессионала / Е.А. Климов. — М., Воронеж: НПО «Модек», 1996. — С. 106—107.
3. *Климов Е.А.* Психология профессионального самоопределения: Учебное пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Е.А. Климов. — М.: Академия, 2004. — С. 231—233.
4. *Поляков В.А., Чистякова С.Н., Волошин С.А. и др.* Профессиональное самоопределение молодежи // Педагогика. — 1995. — № 5. — С. 32—37.
5. *Bilan Y.* Analysis of Entrepreneurship — an International Survey of Full-Time University Students in Ukraine // Journal of International Studies. — 2010. — Vol. 1, # 1. — P. 131—162.
6. *Kavetskyu V., Baydetskyu P.* Trends of Social and Professional Student Orientations Formation // Economics and Sociology. — 2010. — Vol. 3, # 2. — P. 135—138.
7. *Vdovitsova S.* Motivation mechanisms of youth behavior on Ukrainian labour market // Economics and Sociology. — 2008. — Vol. 1, # 1. — P. 25—55.

ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

В.Е. Кавецкий

*Тернопольский областной коммунальный институт
последипломного педагогического образования*

Ю.В. Билан

Национальный университет пищевых технологий

В статье проанализирована динамика изменений в социально-профессиональных ориентирах выпускников общеобразовательных школ. Отмечено, что современные социально-экономические реалии Украины существенно влияют на жизненные позиции молодежи, порождая тревогу и неуверенность в завтрашнем дне. Для решения проблемы предложено обратить внимание на усиление профессиональной ориентации и допрофильной подготовки. Определены внутренние и внешние факторы влияния на выбор профессии опитантами. Осуществлен анализ мотивов выбора профессии и охарактеризовано их влияние.

Ключевые слова: *профессиональное самоопределение, социально-профессиональные ориентиры, мотивационная основа выбора профессии, факторы влияния на выбор профессии.*